

ENSAS

Urtikaaria

ravijuhend

2002

ENSAS liikmed

dr. S. Kaur¹, dr. A. Lehtmets², dr. M. Karelson¹,
dr. T. Kukk¹, dr. A. Kangur³, dr. H. Rajangu¹, dr. A. Pöder¹,
Prof. H. Silm¹

¹ SA TÜ Kliinikum nahahaiguste kliinik

² Tallinna Lastehaigla Kesklinna Lastepolikliinik

³ SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla

Urtikaaria (U) (Urticaria)

on haigus, mille puhul tekivad nahale piirdunud turselised nahapinnast kõrgemad alad ehk **kublad**.

Angioödeem'i (AÖ) (Angio-oedema)

tunnuseks on suuremad, tihti valulikum turselised piirkonnad, mis haaravad pärisnaha sügavamaid kihte ja nahaaluskudet.

U ja AÖ esinevad sageli samaaegselt.
Rasketel juhtudel võib tekkida anafülaktiline šokk.

U/AÖ klassifikatsioon

I Patofüsioloogiliste mehhanismide alusel:

1. Immunoloogiline

1.1. IgE-st sõltuv

- I tüüpi allergiline reaktsioon: spetsiifiline, seotud kindla antigeeniga

1.2. Komplementist sõltuv

- C1esteraasi inhibiitori puudulikkus: hereditaarne AÖ omandatud AÖ
- II tüüpi allergiline reaktsioon: reaktsioon verepreparaatidele
- III tüüpi allergiline reaktsioon: seerumtõbi urtikariaalne vaskuliit

2. Mitteimmunoloogiline

2.1. Nuumrakkudest histamiini otse vabastavatest ainetest

2.2. Arahidoonhappe ainevahetust mõjutavatest ainetest

3. Kombineeritud mehhanismidel põhinev

3.1. Füüsikaline urtikaaria

3.2. Kontakturtikaaria

4. Idiopaatiline

II Kulu alusel:

1. **Äge U/AÖ** -lööbe retsidiivid on kestnud kuni 6 nädalat

2. **Krooniline U/AÖ** -lööbe retsidiivid on kestnud üle 6 nädala

Sagedasemad U/AÕ vallandavad tegurid:

Ravimid

Penitsilliinid jt. antibiootikumid, valuvaigistid, rahustid, trankvillisaatorid, verepreparaadid, kemoterapeutikumid, valku sisaldavad hormonaalsed ravimid, vitamiinid, allergeeni-ekstraktid.

Toit

Loomsed valgud (kala, muna, piim), köögiviljad (tomat, herned, oad, seller, petersell jt.), puuviljad (õunad, kiivi, tsitrusviljad jt.), marjad (maasikad, mustsõstrad, kirsid jt.), maiustused (šokolaad, kakao), karastusjoogid, maitse- ja säilitusained.

Infektsioonid

Parasitaarsed (enterobioos, askaridoos, lamblioos jt.), viiruslikud (B-hepatiit, infektsioosne mononukleosis jt.), bakteriaalsed ja seennakkused (kandidoos jt.).

Inhaleeritavad allergeenid

Õietolm, hallitusseente eosed, loomakarvad, parfüümid jt.

Insektallergeenid

Mesilase- ja herilasemürk.
Kirbu, lutika, sääse jt. putukate eritised.

Sisehaigused

Sidekoehaigused (süsteemne erütematoosluupus, reumatoidartriit, reuma, nekrotiseeruv vaskuliit, polümüosiit jt.), endokriinhaigused, pahaloomulised kasvaja, verehaigused.

Psühhoogeensed tegurid

võivad ägestada olemasolevat U/AÕ.

Diagnoos :

- põhineb anamneesil ja objektiivsel leiul
- oluliseks tunnuseks on lööbe retsidiveerumine
- üksik kubel püsib nahal kuni 24 tundi

Haige käsitlemise skeem

- Esmakordne haigestumine .....
- Käesoleva episoodi kestvus: < 6 nädalat > 6 nädalat
- Üksiku kolde püsimine nahal: < 24 tundi > 24 tundi
- Kuplade suurus .....
- Lööbe värvus .....
- Nahamuutused pärast lööbe kadumist .....
- Kuplade tekkimise sagedus .....
- Ööpäevased variatsioonid .....
- Kehaosade eelishaaratus, milliste? .....
- Turse esinemine:
  - näol (laugudel, huultel)
  - suu-, kõri limaskestal
  - suguelunditel
- Haige seostab turse teket:
  - ravimid toit muu.....
- Kuplade tekkimist provotseerivad:
  - kratsimine, hõõrumine rõhk füüsiline koormus
  - soojus külm t° vesi UVK
- Kaasnevad sümptomid:
  - palavik liigesvalu kõhuvalud
  - kaalulangus tsirkulatsioonihäired labakätes ja jalgades
- Kaasnevad haigused :
  - reumatoloogilised endokriinsed
  - verehaigused kasvajakad
  - muu .....

Uuringud:

- kõik U/AÕ haiged ei vaja uuringuid!
- tehakse enamasti kroonilise urtikaaria haigetel
- valik sõltub anamneesist ja objektiivsest leiust

Võimalikud uurimisvaldkonnad:

- 1) kliiniline veri + leukogramm, SR
- 2) uriini põhiuuring
- 3) väljaheide sooleparasiitidele, peiteverele(kasvaja kahtlus)
- 4) üldine IgE, antigeenspetsiifilised IgE-d(RAST), torketestid, toidupäevik
- 5) maksa- ja neerude funktsiooni biokeemilised näitajad
- 6) hepatiidimarkerid jt.virooloogilised uuringud
- 7) kurgulima mikrobioloogiline uuring
- 8) immunoloogilised testid: ASO, ANA, RF, TMA jt.
- 9) komplementsüsteemi uuring, ensüümide inhibiitorite taseme määramine
- 10) röntgen ü/v rindkerest, sonograafia siseelunditest jt. uuringud
- 11) naha histoloogiline uuring on näidustatud siis, kui kublad püsivad üle 24 tunni → urtikariaalse vaskuliidi võimalus

Uuringud füüsilise urtikaaria korral

Urtikaaria vorm	Diagnostilised testid
Külmaurtikaaria (<i>u. ex frigore</i>) L50.2	Jääkoti hoidmisel 10 minutit küünarvarre painutuspinnaal tekivad kublad pärast jää eemaldamist mõne minuti jooksul.
Kuumaurtikaaria (<i>u. ex calore</i>) L50.2	40-45°C sooja vee katsuti hoidmisel küünarvarre painutuspinnaal tekib kontakti kohale 5-10minuti jooksul kubel.
Sümptomaatiline dermografism (<i>u. factitia</i>) L.50.3	Naha hõõrumisel tõmbi esemega tekib 3-5 minuti möödudes kubel ja tugev sügelemine.
Vibratsiooniurtikaaria (<i>u. ex vibratione</i>) L50.4	Vibreeriva eseme hoidmisel õlavarrel tekivad kublad 15 minuti jooksul.
Kolinergiline urtikaaria (<i>u. cholinergica</i>) L50.5	Füüsiline harjutus (kükipid, jooks trepil kuni higistamiseni) või kuum dušš kutsub esile laia erüteemiga ümbritsetud Ø 1-2 mm kuplade tekke.
Rõhuurtikaaria (<i>u. mechanica</i>) L.50.8	2,5 - 4,5 kg raskuse hoidmisel nahal tekib 10-30 minuti jooksul või 4-6 tundi hiljem punetus ja turse.
Veeurtikaaria (<i>u. aquagenica</i>) L.50.8	37°C vees niisutatud gaas-riide/marli hoidmisel nahal või viibimisel soojas vannis (37°C) tekivad 20 minuti jooksul väikesemõõtmelised kublad (hoida temperatuuri!).
Solaarurtikaaria (<i>u. solaris</i>) L56.3	Naha eksponeerimisel UVK või nähtavale valgusele (290-690 nm) 30 sekundit -2 minutit põhjustab kuplade tekke 30 minuti jooksul.

Kõige tulemuslikum on **põhjuste väljaselgitamine ja kõrvaldamine !**

Haige nõustamine

- selgita haiguse olemust, julgusta haiget
- soovita hoiduda ägestavatest faktoritest: alkohol, stress, viibimine liigselt soojas ruumis, ravimid (aspiriin, morfiin, kodeiin jne.) jm.
- määra eliminatsiooni dieet ainult siis, kui see on anamneesi põhjal õigustatud

Medikamentoosne ravi

- **mittesedatiivsed teise põlvkonna H₁ retseptorite antagonistid**

- loratadiin (Claritine) 10 mg x 1
- desloratadiin (Aerius) 5 mg x 1
- tsetirisiin (Zyrtec) 10 mg x 1
- akrivastiin (Semprex) 8 mg x 3
- ebastiin (Kestine) 10 mg x 1
- terfenadiin (Teridin) 60 mg x 2 või 120 mg x 1
- fexofenadiin 180 mg x1 öhtul

NB! **Terfenadiin** põhjustab kumuleerudes eluohtlikke kõrvalnähte (tahhüarütmia), mistõttu ei tohi ravimi annust tõsta ja tuleb vältida manustamist koos ravimitega, mis metaboliseeritakse maksas ensüüm tsütokroom P450 isoensüüm CYP₂D6 kaudu (**makroliidid, imidasoolid, tritsüklilised antidepressandid** jt.)

- **teise põlvkonna H₁-retseptorite antagonistide omavahelised kombinatsioonid**

näit.: loratadiin 10mg p/o hommikul
+
tsetirisiin 10mg p/o õhtul

- **mittesedatiivse ja sedatiivse toimega H₁-retseptorite antagonistide kombinatsioonid**

näit.: mittesedatiivne H₁-retseptori antagonist hommikul
+
klemastiin 2 ml i/m või 1 mg p/o õhtul
või hüdroksüsiin 25mg p/o õhtul

- **H₁- ja H₂-retseptorite antagonistide kombinatsioonid**

näit.: H₁-retseptori antagonist
+
ranitidiin 150 mg x 2 või 300 mg x 1
või tsimetidiin 300 mg x 4

- **süsteemsed kortikosteroidid**

Prednisoloon 30 – 50 (60) mg päevas 2-3 nädala jooksul
NB! Vältida pikaajalist kasutamist!

- **teised mittetraditsioonilised ravimid**

-nuumrakkude stabilisaatorid: ketotifeen 1 mg x 2
-psühhoterapeutikumid

- **uued eksperimentaalsed ravimeetodid**

-tsüklosporiin 2,5-3,5 mg/kg päevas 4 nädala jooksul
-i/v immunoglobuliin 0,4g/kg päevas 5 päeva jooksul
-plasmaferees
-leukotrienide antagonistid: Singulair (*montelukast*),
Accolate (*zafirlukast*)

Angioödeem

- H₁-retseptorite antagonistid
- kortikosteroidid

Hereditaarse angioödeemi (HAÖ) korral kestab turse näol ja jäsemetel kuni 72 tundi, urtikaariat ei kaasne. Raske vormi sümptomid sarnanevad anafülaksiaga.

- C₁-esteraasi inhibiitor 500-1000 IU infusioonina 30 min
- traneksaamhape 500 mg aeglase injektsioonina veeni ja
- metüülprednisoloon 80-125 mg i/v
- värske külmutatud plasma

HAÖ profülaktika: danasool 50-600 mg/*die*
stanosolool 0,5-2(6) mg/*die*

Anafülaksia

1. jälgi hingamisteede avatust, asendit
2. hapnik maskiga
3. **adrenaliin** lahjenduses 1:1000 (*Sol Adrenalini 1mg/ml*) 0,3-0,5ml s/c või i/m; annust võib korrata 10-20 min pärast või lahjenduses 1:10000 (*Sol Adrenalini 0,1mg/ml*) 0,5-3,0ml i/v 5-10 min jooksul. Vajadusel alustatakse dopamiiniinfusiooni
4. kardiovaskulaarse šoki ravi (*Sol NaCl 0,9%* 500-1000ml infusioonina esimese tunni jooksul, jälgi vererõhku)
5. bronhospasmi ravi (salbutamooli inhalatsioonid, metüülprednisoloon (80-125mg i/v) või hüdrokortisoon (250-500mg i/v), teofüllinamiin 5mg/kg(4-6 ml) 5-10 min injektsioonina i/v)
6. kõriturse ravi (adrenaliin inhalatsiooni või infusioonina, kortikosteroidid, hädatrahheostoomia)

Adrenaliini annused lastele

	1mg/ml s/c;i/m	0,1mg/ml i/v
< 10kg = <1a.	0,1ml	1,0ml
10-20kg = 2-6a.	0,2ml	2,0ml
> 20kg = >6a.	0,3ml	3,0ml

EpiPen (adrenaliini autoinjektor) täiskasvanulele 0,3ml=0,3mg või 0,5ml=0,5mgadrenaliini i/m

vt. anafülaktilise šoki ravi lastel Eesti Lastearstide Seltsi ravijuhendid 1999

Füüsikalise urtikaaria ravi

Vallandavate faktorite vähendamine

Medikamentoosne ravi

Külmaurtikaaria (*u.ex frigore*)

---

1. Madala temperatuuri vältimine	1. H ₁ -,H ₂ -retseptorite antagonistid
2. Kaitsev riietus	2. ketotifeen
	3. antidepressant
-

Kuumaurtikaaria (*u.ex calore*)

---

1. Kõrge temperatuuri vältimine	1. H ₁ -retseptorite antagonistid
-

Sümptomaatiline dermografism (*u.factitia*)

---

1. Naha traumeerimise vältimine	1. H ₁ -,H ₂ -retseptorite antagonistid
2. Stressi vähendamine	2. ketotifeen
	3. antidepressant
-

Vibratsiooniurtikaaria (*u.ex vibratione*)

---

1. Vibratsiooni vältimine	1. H ₁ -retseptorite antagonistid
-

Kolinergiline urtikaaria (*u.cholinergica*)

---

1. Higistamise vältimine	1. H ₁ -,H ₂ -retseptorite antagonistid
2. Stressi vähendamine	2. antikolinergilised ravimid
3. Füüsilise koormuse vähendamine	3. ketotifeen
	4. antidepressant
-

Röhuurtikaaria (*u.mechanica*)

---

1. Surve vähendamine nahale	1. H ₁ -retseptorite antagonistid
-

Veeurtikaaria (*u.aquagenica*)

---

1. Veeost hoidumine pole võimalik	1. H ₁ -retseptorite antagonistid
-

Valgusurtikaaria (*u.solaris*)

---

1. UVK vältimine	1. H ₁ -retseptorite antagonistid
2. Kaitsev riietus	
3. Päikesekaitsekreemid	

Eestis registreeritud antihistamiinsed ravimid (*Farmaca Estica 2002*)

toimeaine	toimeaine sisaldus	ravimvorm	ravim	orig. suurus	
<i>diphenhydraminum</i>	25 mg	tbl	Nytol	N 16	R
<i>diphenhydraminum</i>	50 mg	tbl	Dimedrol	N 10	R
<i>diphenhydraminum</i>	1 ml	sol	Dimedrol 1%	N 10	R
<i>hydroxyzinum</i>	2 mg/ml	sol	Atarax	N 200	R
<i>hydroxyzinum</i>	25 mg	tbl	Atarax	N 25, N 100	R
<i>clemastin</i>	1 mg	tbl	Tavegyl	N 20	R
<i>clemastin</i>	1 mg/ml	sol	Tavegyl 2 ml	N 5	R
<i>ebastinum</i>	10 mg	tbl	Kestine	N 10	R
<i>acrivastinum</i>	8 mg	kaps	Semprex	N 12, N 24	R
<i>cetirizinum</i>	10 mg	tbl	Zyrtec	N 7/N 30	K/R
<i>cetirizinum</i>	1 mg/ml	mixt	Zyrtec	75 ml	K
<i>cetirizinum</i>	10 mg/ml	sol	Zyrtec	20 ml	R
<i>loratadinum</i>	10 mg	tbl	Claritine	N 10/N 30	K/R
<i>loratadinum</i>	1 mg/ml	mixt	Claritine	120 ml	R
<i>desloratadinum</i>	5 mg	tbl	Aerius	N 10, N 30	R
<i>ketotiphenum</i>	1 mg	tbl	Zaditen	N 30, N 60, N 100	R

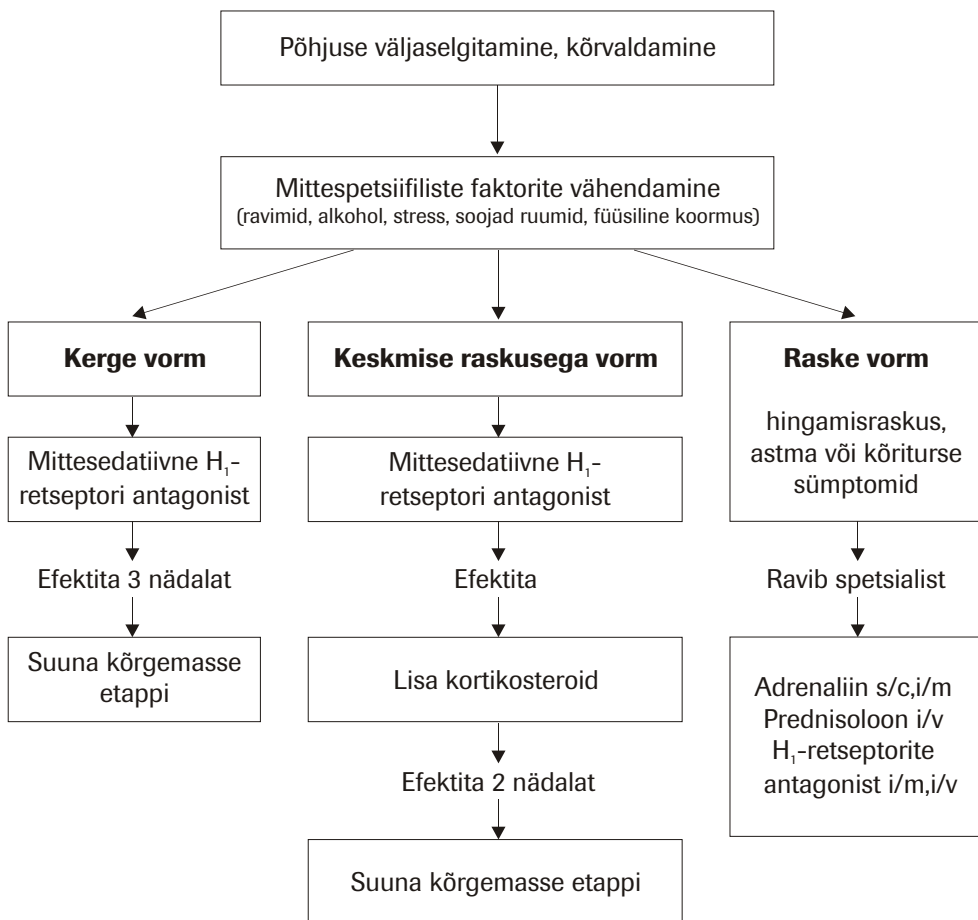
K - käsimüük

R - retseptiravim

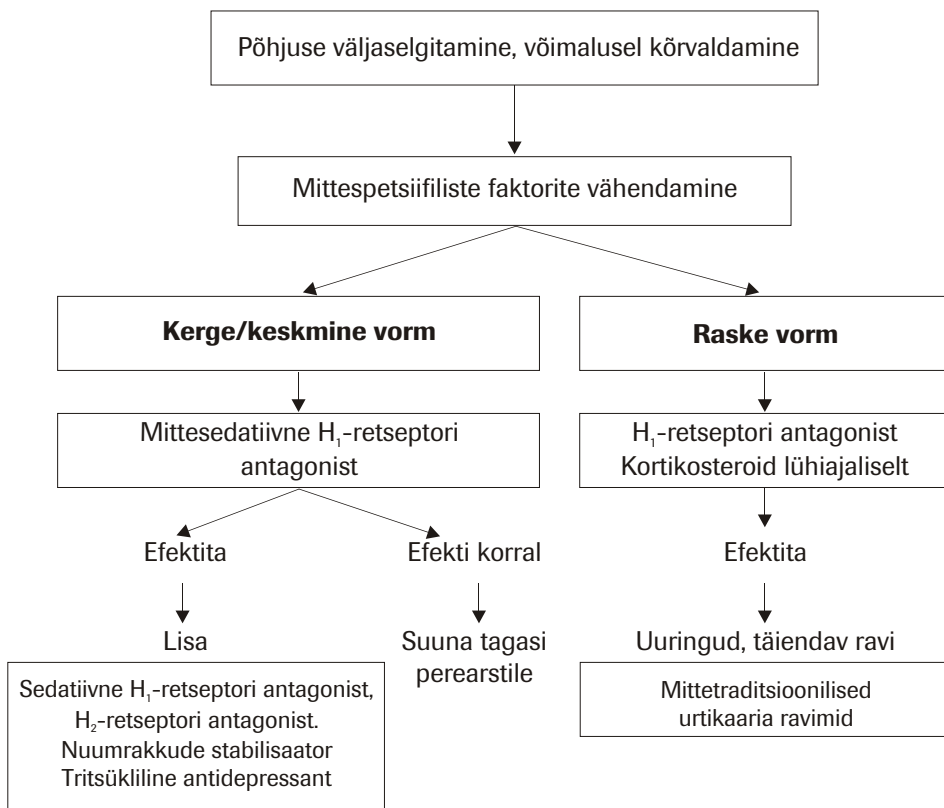
Antihistamiinsete ravimite annused lastel

Claritine	siirup	5 mg/5ml	2-12 a. > 30 kg 2 mõõtlusikatäit x 1 < 30 kg 1 mõõtlusikas x 1
	tabletid	10 mg	2-12 a. > 30 kg 1 tbl x 1 < 30 kg ½ tbl x 1
Zyrtec	tilgad	10 mg/ml	2-6 a. 10 gtt x 1 6-12 a. 20 gtt x 1 >12 a. 20 gtt x 1
	siirup	1 mg/ml	2-6 a. 5 ml x 1 6-12 a. 10 ml x 1 >12 a. 10 ml x 1
	tabletid	10 mg	6-12 a. ½ tbl x 1 >12 a. 1 tbl x 1
Atarax	siirup	2 mg/ml	6k.-6a. 2,5-7,5mg x 2(max 50mg/die)
	tabletid	25mg	>6a. 7,5-10 mg x 2(max100mg/die)
Zaditen	siirup	0,2mg/ml	6k-3a. 2,5ml(0,5mg) x 2
	tabletid	1mg	>3.a. 5,0ml(1,0mg) x 2

Ägeda urtikaaria (< 6 nädalat) ravi

Kroonilise urtikaaria (> 6 nädalat) ravi

1. **Braun Falko O., Blewig G. et al** Urticaria, Angioedema and Anaphylaxis. *Dermatology*, Springer -Verlag Berlin 2000, 431-454
2. **Fitzpatrick T. B. et al** Urticaria. *Color Atlas and Synopsis of Clinical Dermatology*. 1997, 314-318, 580-583.
3. **Greaves M.** review art.: Current Concepts: Chronic Urticaria *N Engl J Med*, 1995;332:1767-72
4. **Greaves M., Lawlor F.** Angioedema: Manifestations and management. *J Am Acad Dermatol* 1991;25:156-65
5. **Hunter J. A. et al** Reactive erythemas and vasculitis. *Clinical Dermatology*. 1996, 105-109.
6. **Katsambas A.D., Lotti T.M.** Urticaria. *European Handbook of Dermatological Treatment* Springer 2000, 595-599.
7. **Kennard C.D. et al** Pharmacologic therapy for urticaria. *J Am Acad Dermatol* 1991;25: 176-89
8. **Monroe E. W. et al** Urticaria: a review. Guidelines for treatment of allergic skin disorders. 1995, 2-11.
9. **Rook, Wilkinson, Ebling** Urticaria. *Textbook of Dermatology*. Vol 3, Blackwell Science 1998 ; 2113-2139
10. **Sabroe, R., Greaves, M.** The pathogenesis of Chronic Idiopathic Urticaria. *Arch Dermatol* 1997; 113: 1003-08.
11. **Soter N.A.** Acute and chronic urticaria and angioedema. *J Am Acad Dermatol* 1991;25:146-54
12. *Pharmaca Estica* 2001